

О.Б. Супруненко, І.М. Кулатова

КУРГАНИ ПОБЛИЗУ хут. ДУКАНИЧІ У ПОНИЗЗІ ПСЛА

In the outskirts of Komsomolsk in Poltava Oblast on the territory of industrial area of Yeristovka quarry of Poltava GOK Corporation near Dukanychi hamlet not far from Voloshyne village a group of barrows II consisting of four mounds, 21 burials of the Early and Late Bronze Age, a Late Sarmatian tomb, and a cemetery of the hamlet of the end of the 19th c. and the beginning of the 20th c. were studied.

Група курганів II поблизу колишнього хут. Дуканичі, неподалік с. Волошине (Дмитрівська сільрада) м. Комсомольськ Полтавської обл. (вододіл річок Псел—Сухий Кобелячок—Дніпро), складалася з чотирьох розораних курганів і трьох курганоподібних насипів заввишки 0,20—0,85 м і діаметром 9—21 м. Вона знаходилася за 0,35 км на захід—південний захід від Волошиного і була вишикувана широтно орієнтованим ланцюжком протяжністю понад 120 м на підвищенні мису вододільного останця третьої тераси Псла заввишки 5—7 м над рівнем заплави, ліворуч край шосе Дмитрівка—Єристівка. Кургани досліджені 2009 р. Полтавською експедицією ДП НДЦ ОАСУ ІА НАН України з метою підготовки проекту розміщення на цій ділянці проммайданчика Єристівського кар'єру ВАТ «Полтавський гірничозбагачувальний комбінат».

Останець і насипи курганів довгий час розорювалися, тож розтягнені оранкою, а також пошкоджені господарською діяльністю мешканців хутора XIX — початку XX ст. та грабіжницькими розкопками кінця 1970-х рр. вузькими траншеями, спрямованими до центру. Поховання найбільшого кургану 3 знищені хутірським кладовищем, 10 могил якого датуються часом від кінця XIX до початку другої чверті XX ст. Курганоподібні насипи виявилися залишками господарських будівель хутора.

Основними у трьох невеликих курганах були погано віцілілі ямне (курган 1, поховання 10), постмаріупольські (курган 2, поховання 10 і

курган 3, поховання 9) і катакомбне поховання (єдине в кургані 6). Вони містилися під невеликими первинними насипами діаметром 7—10 м і заввишки 0,3—0,5 м. Добудова насипів пов'язана з діяльністю племен катакомбної культурно-історичної спільноти, які залишили у двох курганах по чотири поховання та по одній—три ями круглої в плані форми, розміщені переважно в полах. У насипи, споруджені катакомбними племенами, у пізньому бронзовому віці впущені одне—два поховання зрубної культурно-історичної спільноти. Більшість поховань безінвентарні і не надто виразні. 3-поміж них вирізняються лише кілька катакомбних поховань у курганах 1 і 3.

Поховання 5 в кургані 1 здійснене край південно-східної поли первинного насипу. Виявлене за овальною плямою просілої камери з рівня 0,55 м від R та підпрямокутною плямою темного супіску з дернинами, вміщеними до вхідної ями (рис. 1).

Могила у вигляді вхідного колодязя, орієнтованого з північного заходу на південний схід, і перпендикулярно розташованої камери. Вхідна яма мала трапецієподібну в плані форму, розміри 0,80 × 0,95 м, заглиблена в материковий пісок до 0,80—0,90 м від R. Більш-менш широкий прохід (0,80 м) сполучав вхідний колодязь з поховальною камерою. Перед проходом на дні були сліди заслону у вигляді смуги деревного тліну.

Порівняно велика поховальна камера мала овальну, ближче до бобоподібної, форму. Дно добре вирівняне, лише у південній частині воно дещо поглиблювалося до входу, утворюючи під останнім своєрідну сходинку заввишки 0,15 м. Стіни камери трохи звужувалися до верху. Її розміри по дну 1,85 × 2,50 м, глибина від R 0,87—0,95 м. Склепіння обвалилося у

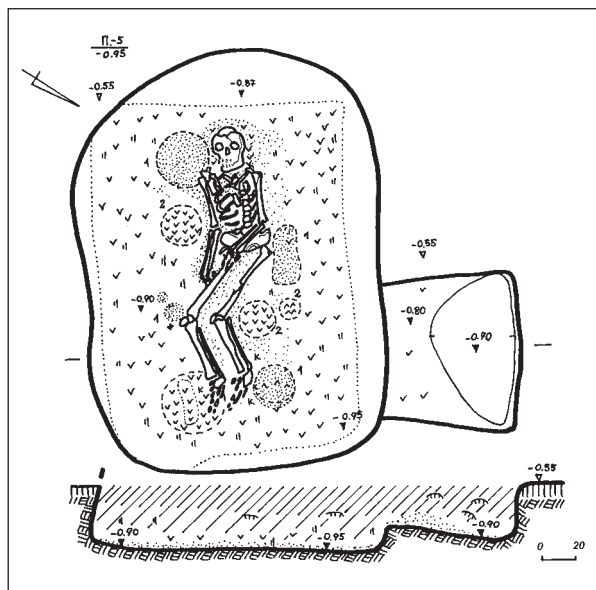

Рис. 1. Дуканичі, курган 1, поховання 5. План і перетин: 1 — плями темно-брунатно-червоної фарби; 2 — рештки виробів з органічних матеріалів; + — кремій

давнину, через що до камери потрапили зсуви супіску, ґрунт насипу і дернини.

Посередині камери лежав скелет чоловіка віком 45—50 років, зростом близько 190,0 см, випростано головою на південний схід. Права рука вздовж тулуба, кисть під стегном, ліва — на миску, кистю ближче до правої. Ноги підігнуті в колінах. Кістки рук незначно, більше — ніг, мали сліди темно-червоної вохри. Похованого покладено на текстильну підстилку рослинного походження — прямокутний шмат тканини розміром 1,50 × 2,05 м, від якої збереглися сліди у вигляді характерного тліну, по краях позначені дрібними вуглинками. Поряд із черепом помічене потовщення від решток текстильно-рослинної подушечки невеликих розмірів (0,30 × 0,38 м), трохи посипаної вохрою темно-червоного кольору.

Зліва від черепа та поряд з лівою стопою знаходилися круглі тонкі плями темно-брунатно-червоної вохристої мінеральної фарби (розтертий місцевий залістий кварцит) діаметром 34 і 25 см (рештки посудин у вигляді мисок?), а справа, поряд із тазом, — видовжена стопоподібна пляма такої ж «вохри» розмірами 14—19 × 38 см. Ще дві значно менші (діаметр 6 і 12 см) плями аналогічної фарби містилися біля правого коліна. Тут же лежав невеликий відщеп напівпрозорого сіро-коричнюватого кременю.

Певне уявлення щодо наявності поховального інвентарю з органічних матеріалів надають сліди брунатно-рудих плям трухлого дерева

та значно темніших шкіри. Це, зокрема, круглі плями діаметром 22—23 см зліва від правого ліктя і справа від лівого коліна і дещо менша пляма шкіряного тліну поряд із останньою (діаметр 11 × 12 см), а також велика кругла пляма деревного тліну діаметром 35 см біля правої стопи.

Крім трьох дрібних уламків стінок ліпного посуду в заповненні камери і відщепу кременю біля похованого, інших знахідок не виявлено. Комплекс може бути співставлений з відомими у мікрорегіоні поховальними старожитностями донецької катакомбної культури.

Поховання 1 в кургані 3 влаштоване у східній полі первинного насипу. Виявлене за плямою просілої камери з рівня 0,25 м від R та круглою плямою материкового супіщаного викиду, вміщеного до вхідної ями (рис. 2). Могила у вигляді вхідного колодязя, орієнтованого в широтному напрямку, та поперек розташованої камери. Вхідна яма мала округлу в плані форму і дещо звужувалася до дна. Діаметр зверху

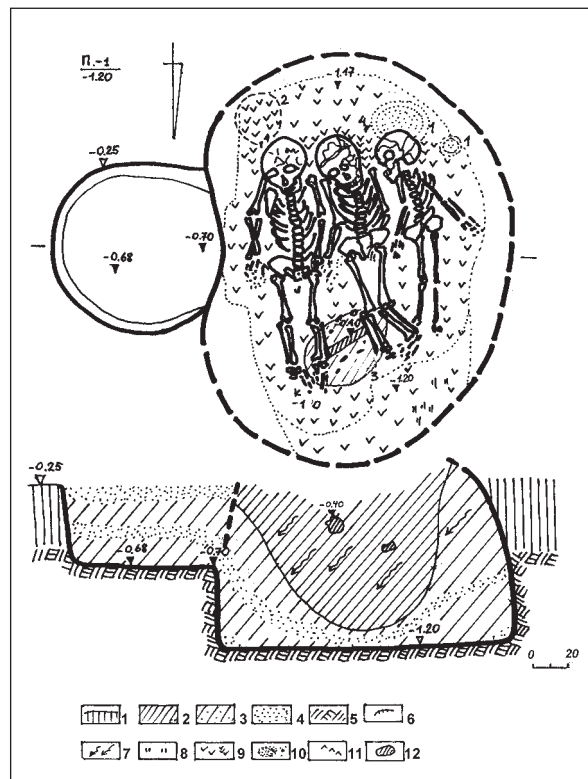

Рис. 2. Дуканичі, курган 3, поховання 1. План і перетин: 1 — плями темно-брунатно-червоної фарби; 2 — рештки посуду з дерева; 3 — гранітні камені; 4 — шматочки залістистого кварциту; к — уламок кераміки. Умовні позначки: 1 — похований ґрунт; 2, 3 — супіщане заповнення сіро-чорного кольору; 4 — пісок; 5 — материковий пісок; 6 — дернини; 7 — обвали, затьоки; 8 — вуглини; 9 — деревний та текстильний тлін; 10 — вохра; 11 — шкіряний тлін; 12 — шматки граніту

0,9 м, внизу — 0,78 × 0,85 м, впушена в материковий пісок до 0,68 м від R. Вузкий прохід (0,60 м), заповнений ґрунтом викиду, сполучав колодязь з поховальною камерою.

Невелика камера мала бобоподібну форму. Дно рівне. Стіни склепінчасто звужувалися до верху, реконструйована висота близько 1,2 м. Розміри камери по дну 1,50 × 2,15 м, глибина від R 1,20 м. Склепіння просіло у давнину, через що до камери потрапив ґрунт насипу та каміння з ями на кургані, зокрема основи невеликої плитчастої гранітної стели завширшки до 30 см, що осунулася до глибини 0,40 м.

Посеред камери лежали скелети трьох дітей, вірогідно, хлопчика віком 6—8 років і двох дівчаток? віком 5—6 і 4—5 років, розміщених на підстилці у випростаному стані головою на південь—південний схід. Права рука хлопчика вздовж тулуба, з розправленою кистю, ліва — на правому стегні, ноги випростані. Кисті вкривала вохра темно-червоного кольору. Сусідня дівчинка вкладає з нахилом голови у бік хлопчика. Права її рука лежала вздовж тулуба, кисть під долонею лівої руки хлопчика. Ліва рука знаходилася під тазом. Ноги трохи підігнуті. Менша дівчинка? покладена випро-

стано ліворуч уздовж старшої з розворотом голови і частково тулуба в її бік. Руки вздовж тулуба, на кистях сліди вохри.

Поховані лежали на текстильній підстилці — підпрямокутному шматку тканини розміром 1,3 × 2,0 м, від якої збереглися зотлілі рештки. Під північно-західною стіною камери, на підстилці, виявлено кілька крупних вуглин. Під черепами дітей сліди текстильно-рослинних подушечок. У головах найменшої дитини відзначена тонка кругла пляма темно-червоної вохри розміром 30 × 38 см, зліва від неї — менша пляма діаметром 10—11 см. На краях цих плям виявлені дрібні шматочки залізистого кварциту темно-червоного кольору, з якого, певно, й отримували мінеральну фарбу. Справа, вище черепа хлопчика, знаходилася кругла пляма деревного тліну, можливо від посудини, діаметром 26 см. Біля правої стопи хлопчика трапився дрібний уламок стінки ліпного горщика з тістом чорного кольору та домішками дрібного піску і подрібненої мушлі.

Обидва поховальні комплекси належать до кола порівняно виразних та інформативних поховань катакомбних племен.

